

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาอยู่ภายใต้ระบบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2546) นับเป็นเวลา 71 ปี และมีการใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วจำนวน 16 ฉบับ ซึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนโดยแท้จริง ที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการร่างตั้งแต่เริ่มต้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีเจตนารมณ์ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การสร้างเสถียรภาพทางการเมือง สร้างการตรวจสอบอำนาจรัฐส่งเสริมธรรมาภิบาลและการกระจายอำนาจสู่ประชาชน

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีการบังคับใช้มาแล้ว 5 ปี รัฐบาลได้ดำเนินการกระจายอำนาจอย่างจริงจังเป็นขั้นตอนประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ได้เริ่มเรียนรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจและมีการใช้ประโยชน์จากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมากขึ้น สำหรับการศึกษานี้ต้องการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยทำการศึกษากรณีศึกษา 3 แห่ง คือ สภาพพัฒนาหมู่บ้านหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และองค์กรชุมชนประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานี การศึกษานี้เพื่อเป็นรูปแบบการประเมินผล การมีส่วนร่วมของการกระจายอำนาจ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไป

จากการศึกษาพบว่า

- สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน องค์กรมีความแตกต่างกันในด้าน วัตถุประสงค์เป้าหมาย รูปแบบวิธีการ ขั้นตอนกระบวนการ และเทคนิคกลยุทธ์ที่ใช้ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งความแตกต่างเหล่านั้นเกิดจากความต้องการและแนวคิดที่ แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ การใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการขับเคลื่อน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการ จนเกิดความเข้มแข็งขององค์กรและชุมชน ดังที่ได้นำเสนอในรายงาน

- การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำการศึกษาในสองส่วนคือ การประเมินประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมของประชาชน กับการประเมินศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาสภาพพัฒนาหมู่บ้านหนองโก มีกลุ่มผู้นำที่เข้มแข็ง มีการเรียนรู้ การพัฒนา การปรับตัว และมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งสององค์กรมีการติดต่อประสานงานและมีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีของการมีส่วนร่วมของ ทั้งสององค์กรและการพัฒนาตำบลหนองโก กรณีเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำแม่ปึงตอนบน องค์กร ผู้นำ แกนนำ และสมาชิกมีความเข้มแข็งอยู่แล้ว มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ชัดเจน เห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม สำหรับการประสานงานและการมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในขั้นของการดำเนินการเพื่อหาเครือข่ายพันธมิตร ซึ่งมีแนวโน้มที่ดี ที่ จะได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกมากขึ้น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลหลาย แห่งให้ความสนใจและเข้าร่วมในกิจกรรมพร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการดูแลรักษาป่ามากขึ้น กรณีองค์กรชุมชนประมง พื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้นำ กลุ่มแกนนำ และสมาชิกองค์กร มีความเข้มแข็งมาก สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและยินดีที่จะให้ ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่สำหรับองค์กรภายนอกโดยเฉพาะส่วนราชการนั้นยังขาด ความร่วมมือที่จริงใจและต่อเนื่อง โดยจะให้การสนับสนุนก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากผู้ บังคับบัญชาหรือการร้องขอเป็นเฉพาะกรณีเท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นภาระสำคัญอย่างยิ่ง ขององค์กรที่จะดึงความร่วมมือจากองค์กรภายนอกให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร

- ตัวชี้วัดประสิทธิผลและประสิทธิภาพการมีส่วนร่วม

ตัวชี้วัดประสิทธิผลและประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ตัวชี้วัดการมี ส่วนร่วมในบริบทของกระบวนการการกระจายอำนาจกับตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการ สร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน จากการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมใน บริบทของกระบวนการการกระจายอำนาจ ที่สร้างขึ้นแบบประชาชนมีส่วนร่วมและจาก นักวิจัยในพื้นที่มีการนำไปทดสอบและปรับปรุงในพื้นที่หลายครั้งเพื่อให้ใช้ได้จริงและ สามารถสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในบริบทของกระบวนการ

การกระจายอำนาจดังกล่าว จากการศึกษาสามารถแยกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มของรายได้/โครงการ, กลุ่ม/ทรัพยากร, การมีส่วนร่วมของประชาชน, การมีส่วนร่วมของราชการ/องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และกฎหมาย/อื่นๆ ตัวชี้วัด 6 กลุ่มใหญ่ดังกล่าวประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย สำหรับตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเป็นการศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนซึ่งประกอบด้วย 9 ประเด็น คือ การรับรู้ ข้อมูลข่าวสารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ การพัฒนาเรื่องการเป็นพลเมือง การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในชุมชน การมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ความสัมพันธ์ ในชุมชนความสัมพันธ์นอกชุมชน การมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของท้องถิ่น และการให้ข่าวสารของท้องถิ่นซึ่งทั้ง 3 กรณีศึกษา มีความคล้ายคลึงกันมาก เว้นแต่ประเด็นการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งกับการความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ซึ่งสภาพพัฒนาหมู่บ้านหนองโก มีความจำเป็นในการพึ่งพาภายนอกน้อยกว่าอีก 2 องค์กร

- สรุปและเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ระบบของการมีส่วนร่วมทราบว่า ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ทรัพยากร รัฐ องค์กรชุมชนและอื่นๆ โดยใช้กระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจ การสร้างเครือข่ายและอื่นๆ ส่งผลให้เกิดเป็นกิจกรรมโครงการต่างๆ การทำงานร่วมกัน เกิดเครือข่าย การใช้ทรัพยากร ข้อตกลงร่วมกัน สำหรับผลิตผลและผลสะท้อนนั้นคือความเข้าใจในท้องถิ่น ความร่วมมือในท้องถิ่น ความเป็นอยู่ที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน สำหรับข้อเสนอแนะจากศึกษาในครั้งนี้คือ สามารถนำ แผนภาพปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการกระจายอำนาจอย่างยั่งยืน ที่ประกอบด้วย องค์ความรู้-ความคิดริเริ่ม มาตรการ-การเคลื่อนไหวทางสังคม และการสนับสนุนทางการเมืองไปใช้เป็นกรอบในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทของการกระจายอำนาจ ภายได้ การมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค ความพร้อม ความเชื่อมั่น ความสมัครใจ การพัฒนาศักยภาพและมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนเหล่านี้จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ชุมชนที่เข้มแข็ง การมีทุนทางสังคม เกิดวัฒนธรรมในครัวเรือน วัฒนธรรมในท้องถิ่น การมีธรรมาภิบาลและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศต่อไป

ดังนั้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจให้มีความเข้มแข็ง ดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ แล้วปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวมีความจำเป็นต้องนำมาดำเนินการให้เป็นรูปธรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจาก 3 กรณีศึกษา ซึ่งผลสรุปที่ได้เป็นภาพรวมจากการศึกษาทั้งสามกรณี โดยแสดงในรูปแบบแผนภาพปัจจัยในการมีส่วนร่วมในการกระจายอำนาจอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกรณีศึกษาอื่นๆ ได้ หรือหากต้องการส่งเสริมหรือวัดการมีส่วนร่วมของประชาชนก็สามารถใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นกรอบในการศึกษาและหากจะมีการศึกษาเพิ่มเติมหรือศึกษากรณีศึกษาเพิ่มขึ้นเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยและดียิ่งขึ้น ก็เป็นสิ่งที่ดีและก็ควรที่จะมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์และการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved